

EYÜP VE MUSİKİMİZ

HAYDAR SANAL

1926 İstanbul doğumlu. Babasının mesleği dolayısı ile Türkiye'yi dolaştı. İlk musiki çalışmalarına 1936'da Halkevleri'nde başladı. İstanbul Belediye Konservatuari'nı 1945'te bitirdi. Resmî ve sivil musiki çalışmalarında üye ve yönetici olarak yer aldı. 1964'te Mehter Musikisi'ni yayımladı. 1976'da başladığı Devlet Konservatuari hocalığına aralıksız 23 yıl devam etti.
(Halen sanatçı, öğretim görevlisi olarak -sözleşmeli- görevini sürdürmekte.)

Eyüp Belediyesi'nin düzenlediği "Tarihi, Kültürü ve San'atıyla EYÜP SULTAN SEMPOZYUMU II" için bir tebliğ hazırlama teklifinin bana ulaştığı yaklaşık bir aydır düşünüyorum. Elbette Eyüp ve Musikimiz üzerine bir tebliğ olacaktı. Bir musiki şahsiyetine veya daha geniş bir musiki mevzû'una bağlanıp derinleşmeye ve imkân kalmamıştı. Diğer yandan da hatıralar ve bazı bilgi kırıntıları yavaşça zihnime gelip yerleşmeye başlıyorlardı. O halde Eyüb'e, Eyüplü musikişinaslara, Eyüp halkının musiki kültürüne ilişkin hatıra, bilgi, yorum, fıkra ve haberlere yer veren bir tebliğ hazırlayabilirdim. Bu yaklaşımlarla Eyüp ve Musikimiz başlığını tebliğime münasip gördüm.

BEN DE BİR EYÜPLÜYÜM

Efendim bendeniz de bir Eyüplüyüm. Fakat nasıl bir Eyüplü olduğumu bir musiki tarihçisi olarak ispatlamam gerekiyor. Ailemiz bin sekiz yüzlerden beri önce Küçük Mustafa Paşa da daha sonra Eğrikapı semtlerinde otururken nüfus kayıtları babam merhum dahil Fener nüfus memurluğundan verilmiştir. 1926'da ben Kadıköy semtinde doğduğumda ailenin hâlâ ata yurdu olan Eğrikapı ile ilişkileri devam ettiğinden o semtin bağlı olduğu nüfus

memurluğuna kaydım murad olunmuş. O sırada Eyüp nüfus memurluğunun yetkileri sur içindeki Eğrikapı semtinin Hacı İlyas mahallesine kadar tevsi olunduğundan nüfus kâğıdım Eyüp nüfus memurluğundan alınmıştır. Böylece 1926'dan 1992'ye kadar Kadıköy'lü olduğum halde Eyüp'lü olmakla iftihar etmişimdir. Eyüb'e olan yakınlığımın bir sebebi de babasının memuriyeti icabı Suriye'de bulunan annemin birinci dünya savaşı sonuna doğru İstanbul'a gelerek ailece Yâvedûd semtine yerleşmiş olmalarıydı. Zaten bu nedenle annem sur dışından sur içine babamın evine gelin gitmiştir. Yâvedûd da Eyüb'e bağlı bir semt idi. Yedek subay okuluna sevkimi de Eyüp askerlik şubesi yapmıştır.

Zamanla Eyüp nüfus memurluğundaki eski yazı ile yazılı nüfus kayıtları ve bu kayıtların yeni Türkçe alfabeye çevrili defterleri fersûdeleşip yaprakları kaybolmuş. Yeni tip nüfus kâğıdı almam icap ettiğinde bir esasa dayanmayan bilgilerle nüfus verilmek istendi. 1992 yılında dava açıp elimdeki sahih belgelere dayanarak eski kaydı aynen tesis ettirdim. Ve nüfus kâğıdımın yine Eyüp'den verilmesini bekledim. Bu sefer eski Hacı İlyas mahallesinin molla aşkı mahallesine ilhak edilmesi sebebiyle yeni nüfusum Fatih nüfus memurluğundan çıkarıldı. Şimdi, yalnız

Çorlu Ortakolu (1938-1939
Ders Yılı)

II. Sınıf öğretim beyeti ve
öğrencileri:

1. Eyyübî Rebâbî Kemânî
Mustafa Sunar (önünde bir
erkek öğrenci, arkasında iki kız
öğrenci olan öğretmen, sağda en
kenarda).

2. Haydar Sanal (arkadan
ikinci sırada yüzünün üst yarısı
görünen öğrenci).

(1939 İkinci yarıyıl)

Eyüp'ü değil tüm İstanbul'u bize ihdâ eden Fatih Sultan Mehmed'in semtindenim. Ama yine de Ebâ Eyyûbü'l-Ensârî'nin semtine olan hissi ve ruhani bağlılığım devam ediyor. Bunda belki de annemin Suriye'den Kemanî ve udî olarak Yâvedûd'a gelişinin ve ilâhî bestekârı Neyzen Hattat Hâfız İhsan Bey'in yeğeni olmasının da payı var.

Tarih ve kültür beldesi olan Eyüp nüfus kayıtları hakkında şunları bir tarih sırasına koymaya çalışarak arz etmekliğim mümkündür:

1- Cumhuriyetle beraber Eğrikapı semti Hacı İlyas mahallesi sınırlarıyla birlikte Eyüp nüfus memurluğu alanına dahil edilmiştir. Yani fener nüfus memurluğu hükmünden çıkarılmıştır.

2- 1951 yılında yedek subaylığa giderken adımın bir memure tarafından "Hıdır" olduğu iddiasına rağmen nüfus memuru beyefendinin doğru okuması sayesinde "Haydar" olarak askeri vazifeme başlamışım.

3- 1973 senesinde evlenirken ilk defa nüfus memurluğu yanlış bilgi vermeye başlamıştır.

4- Aradan geçen zaman zarfında eski yazı bilen memurlar marifetiyle nüfus kayıtları yeni yazıya çevrilmiştir. Muhtelif vesilelerle nüfus memurluğuna gidişlerimde babamın ve annemin nüfus kayıtlarındaki yanlış okumaların doğruya tahvili benim uyarım ve nüfus memurunun muvafakatiyle resmi kayıtlara işlenmişti. Bundan dolayı öğrendim ki eski yazı bilir diye istihdam edilen memurlar, bu işten anlamayan zavallı âdemlerdi.

5- Yine aradan geçen zamanda yeni yazıyla doldurulmuş kayıtlar fersudeleşmiş ve yeniden yeniye tekrar defterlere işlenmiştir.

6- 1980 yılında S.S.K.'dan emekli olurken nüfus memurluğu doğru kayıt vermiştir.

7- 1992 yılında tek bir kart halindeki yeni nüfus hüviyetleri verilirken memurluk yanlış kayıt vermiştir. Mahkemeye müracaatımda dairelerinde nüfus

kaydıma dair istinad edilecek bir doğru bilgi bulunmadığı hakimliğe bildirilmiş ve bendeki belgelere dayanılarak doğru kayıt yeniden tesis edilmiş ve yeni nüfus kartım Fatih Nüfus memurluğu eliyle sunulmuştur.

Sonuçlar:

A) Eski yazı ile yazılı nüfus defterlerinin bir kısmı tamamen, bir kısmı kısmen tahrip olunmuşlardır, bu suretle çok kıymetli tarihi bilgiler yok olmuştur.

B) Yok olan kişiyi vatana bağlayan, kişiyi devlete bağlayan bağlar; bu bağları kanıtlayan doğru bilgiler içeren belgelerdir.

C) Bu olgular henüz yüz yılını doldurmamış genç Türkiye devletinde ve demokrasi rejimi içerisinde oluşmaktadır. Konunun vahameti anlaşılamamakta ve tedbir de alınamamaktadır. Gayrimenkul sicillerinin sapaşğlam durdukları bir ortamda ahvâl-i şahsiye sicilleri tahrip veya tahrif olunmaktadır.

D) Konu münferit değildir. İstanbul'da yaşlı her şahsı tehdit eder boyutlardadır. İstanbul Türk musikisi Devlet konservatuvarı merhum öğretim görevlisi Orhan Borar'ın da başına böyle bir hal gelmiş (yaklaşık onbeş yıl önce) belge de bulunmadığından dört şahit temin edilerek dünyada mevcut olduğunu ve kendisinin Orhan Borar olduğunu isnat ederek nüfus hüviyet cüzdanı alabilmiş idi.

E) Bazı belediyelerimizce "Bahariye" adlı semt veya sokak adlarının "Baharatçı" sözüyle değiştirildiği gibi nüfus işlerinde de değişen ya da yok olan bir milletin kültürüdür.

Eyüplü kimliğime dair bu "İbret-münâ" mârûzâtımı siz değerli okurlarıma bu şekilde arzettikten sonra tebliğimize devam ediyoruz...

EYÜPLÜ BARDAKÇI
MEHMED ÇELEBİ

İsimleri ansiklopedilere geçmiş iki bestekârımız var: Birisi Eyyûbî Meh-

Konya Kültür Derneği Beste ve saz eserleri yarışması jüri üyeliği münasebetiyle Konya'da "Âteş-baz-ı Veli" ziyaretinde:

1. Konya Kültür Derneği başkanı Fevzi Halıcı
2. Haydar Sanal
3. Sadettin Heper (elinde baston tutan zat)
4. Gültekin Sağmanoğlu (1.101977/Cumartesi)

med Çelebi (Ykl. Ö. 1650), diğeri bardakçı yahut Bardakçıoğlu Mehmed Çelebi (Ykl. Ö. 1740). Bu iki bestekârın isimlerindeki benzerlik dikkate değer. Belki bu sebeple şahsiyetleri bazen biri diğere karıştırılmıştır. Her ikisi de saz eseri bestekârı olmuşlar. Dokuz saz eseri Eyyübî'ye, iki saz eseri de Bardakçı'ya ait gibi görünüyor. İyi bir araştırma bu iki bestekârın aynı kişi olup olmadığını ortaya çıkarabilir sanıyorum. Ben Eyüplü Bardakçı Mehmed efendi üzerinde duruyorum.

Bahis konusu Mehmed Efendi, Eyüplü olabilir ve aynı zamanda bardakçılıkla meşhur bir zat da olabilir.

O zamanki Haliç Sultan IV. Mehmed'in Kırlangıç kayığına binip çifte nâra - cura zurna ile safalandığı Haliç'dir. Bağlar, bahçeler, bostanlar, yeşillikler içinde kıyılarla süslü, kuş civılları arasında, dupduru suyu ile tabiatın içinden fışkıran bir tablo gibi Haliç. Bu manzaralar, renkler, ötücü kuşların şakımaları neden gözlerden ve kulaıklardan izlenip bestekârın bir saz eseri şekliyle bir sese ve saz örgüsüne dönüşmüş olmasın? XVII. YY. XVIII'e bağlayan çağın Eyüp ve Haliç'ini Bardakçı Eyyübî Mehmed Efendi'nin "Pişrev" ve "Semâ'î"lerinde okuyamaz mıyız?

EYYÛBÎ, KEMÂNÎ, REBÂBÎ MUSTAFA SUNAR

1928 tarihinde ben iki yaşında iken babamın görevi dolayısıyla gurbete çıkışımızın onuncu senesi idi. Önce Ankara'da iki yıl görev yaptıktan ve sırayla Kars'da dört buçuk sene, Çorum'da üç sene kalmış, son olarak Tekirdağ Kadastro Müdürlüğü'ne atanması yapılan babamla görevi icabı Çorlu'ya gelmiştik. Orta okulun ikinci sınıfını okuyordum. Bir senedir Batı musikisinde keman dersi almış ve Artur Seybold keman metodunun üçünü de bitirmiştik. Önceleri resim hocamız müzik dersine de gelirken derken asıl müzik öğretmenimiz çıka geldi. Bu Eyyûbî, Kemânî, Rebâbî Mustafa Sunar idi. Ortaokul'da müzik dersime girdiği gibi Çorlu Halkevi'nde kendisinden Batı Musikisi dersi alıyordum. Sene 1938, Atatürk'ün vefat ettiği yıl. O zamanlar devletin musiki siyaseti, okullarda ve halkevlerinde batı musikişi öğretilirdi. Türk San'at Musikisi'nin okullara ve halkevlerine girmesi yasaktı. Diğer halkevlerinden biliyordum hocalarımız gündüzleri halkevlerinde bizlere Batı müziği dersleri verir, geceleri evlerde fasıl yaparlardı; ancak biz bu fasıllara devam edemedik. Sunar hocamıza gelince şarkı besteler, bestelerinin notasını bastırır bu noktaları bira eczanenin vitrinine koymak suretiyle tanesini on beş kuruştan sattırır. Onbeş kuruş az bir şey değildi. Bir kuruşa "Abdülvâhit Turan" denilen karamelâ şekeri alabilirdik. Türk musikisi notasını ikinci defa görüyordum. Bir iki nota alıp notanın ritmini ve solfejini sökmeye uğraştığımı hatırlarım. Diğer taraftan bir gün okul -aile birliği bir tatil günü bir çay düzenledi. Yine ilk defa hocamın elinde bir rebap gördüm. Ve bir rebap taksimi dinledim. Rebaptan yalnız büyük san'atkârlardan dinlenebilen lâhûtî nağmeler dökülüyordu. O tarihten sonra ne kadar diğer rebapları dinledimse de bir daha Mustafa Sunar hoca gibi rebap çalar san'atkâra raslamadım. Mustafa sunar rebâbî yeniden ihyâ etmiş ve ondan sonra gelenler kendisini taklide

kalkmışlar, başaramamışlar. Kemânî Mustafa Sunar'ı İstanbul'da İstanbul Belediyesi Türk musikisi İcra Hey'etleri'nde dinleyebildim, bin dokuz yüz kırkbeş ellilerde. 1973'de evlenince kayın valdemin gençliğinde, Mustafa Sunar yönetiminde Eyüp Musiki Cemiyeti'ne davet ettiğini öğrendim. Anlatırdı. Biz ise ailece Çorlu'da fazla kalamadık. Pederin atanması Tunceli Tapu Sicil Muhafızlığı ile Elazığ'a çıkmıştı. Tuhaf tır babama yeni görev verilmesine bir musikili olay sebep olmuştu.

Atatürk ölmüştü. Cenaze törenini izlemek üzere İstanbul'a gelmiş ve tekrar Çorlu'ya dönmüştük. Atatürk'ten sonra iş başına gelen yeni yönetim musikide Atatürk döneminden de daha devrimci davranmıştı. Babamın Tekirdağ kadastro müdürlüğünden alınıp Tunceli tapu sicil muhafızlığına tayini bu dönemde olmuştu; bu atanmaya esas teşkil eden musikili hâdise de aynı dönemin mahsulü idi. Zira daha Tekirdağ kadastro müdürü olarak Çorlu'da göreve başlanmasından henüz bir yıl geçmiş veya geçmemişti ki yeni göreve atanma gündeme gelmişti. Babamın ayak sürümesi ise bir ihtarla sonuçlanmıştı: ya yeni göreve gider, ya da müstafi sayılırdı.

İşte yukarıda çağın musiki anlayışını yansıtmak üzere çizilen çizgilerden örnekler sizlere bir fikir verebilir. Bu ortamda Mustafa Sunar'ın bir Eczane vitrininde beste notalarını sergilemesi ve satışa sunması; bir orta okulda bir okul-aile birliği çayında rebapla bir taksim yapmak çağın şartları ile kesişiyor ve bir olağanüstü san'at olayı boyutlarına giriyordu. Bunu belki Atatürk'ün o eşsiz kişiliğiyle açıklamak mümkündür. Zira Atatürk çoktan "Musikide İnkılap olmaz" fikrine erişmişti.

KONSERVATUAR'A

BEDEL MÜSİKİŞİNASLAR

Musikide hocalığa ilk başladığım sene olan 1948'den itibaren İleri Türk Musikisi Konservatuar, Üsküdar Musiki Cemiyeti, T.R.T. Türk San'at Musikisi Stajyer Adayları Kursları, Adapazarı

Belediye Konservatuarı ve yirmi üç yıldır vazife verdiğim İ.T.Ü. Türk Musikisi Devlet Konservatuarı'nda binlerce öğrenci yetiştirdim. Resmî olan görevlerimde hemen hepsi diploma aldı. Tabii' arada başarısız olanlar hariç. Yalnız bir öğrenciye rastladım ki, başarılıydı, kabiliyetliydi, öğretmenlerince takdir ediliyordu, kendisi hakkında ümitler besleniyordu. İyi bir kemeççe san'atkârı olacağı düşünülüyordu. Bir anda herşeyi yüzüstü bırakarak okuldan ayrıldı. Nişantaşı'ndaki ilk konservatuar binamızdaki dersime gelmek üzere konservatuar bahçesine girdiğimde kendisiyle karşılaştım. Yolumu keserek efendim size bir şey sormak istiyorum dedi. Müsaade ettiğimde şu soruyu yöneltti: "Efendim, siz hiç bu Konservatuar'daki kadar kıymetli öğretmenlerden ders aldınız mı?" . sorudan maksat anlaşılıyordu. Kendine göre karşındakini aşağılamak istiyordu. Bu soruyu ne zamandan beri zihninde tasarladığı ve bir emr-i vaki ile sormak istediği belli oluyordu. Şöyle bir cevap verdiğimi hatırlıyorum: "Bizim zamanımızda böyle bir devlet konservatuarı, bilhassa Türk Musikisi devlet Konservatuarı yoktu. Pek tabii şimdi konservatuarımızda ders veren çok kıymetli hocalarımız da yoktu. Fakat ben öyle bir hocadan ders aldım ki kendisi bir konservatuara bedeldi. Çünkü ben Hüseyin Sadettin Arel'in öğrencisiyim". Bir daha bu öğrenciyi maalesef göremedim. Sorusunu sormasaydı bu şahane cevabı alamayacaktı.

İstanbul Türk Musikisi Devlet Konservatuarı, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak 1975 senesinde kurulunca gerek Türk gerek batı musikilerinde hayatımda rastlaşmadığım nice zevat ile tanıştım ve öğretim arkadaşlığı yaptım. Kendim de konservatuarın kuruluşunda çalıştığım halde bu müesseseyi kuranlara daima dua etmişimdir. Konservatuar eğer kurulmasaydı benim bu muhterem zatlar ile hayatımda bir araya gelmenin imkan ve ihtimali yoktu. Konservatuar'da tanıdığım öğret-

men arkadaşlarımdan biri de üstâd Sadettin Heper'dir. Kendisi Eylül'lüdür. Heper'i ebediyen kaybedeceğimiz tarihten iki ay evvel konservatuarda görmüş, konuşmuş ve bir durağı seslendirmesine şahid olmuşum. Okuduğu durağın nağmeleri sanki konservatuarın bütün odalarını mekanlarını dolaşmış ondan sonra her yer sessizliğe bürünmüştü. Hayatımda böyle bir durak okumayı dinlemiştim. Büyük usullü bir eserd. O zaman karar verdim. Sadettin Heper bir dini musiki konservatuarına bedel bir şahsiyetti. Konservatuar'da fizik ve akustik dersleri veren Nahit Dinçer hocamız zamane hafızları, imamları, müezzinleri, mevlidhanları, ayinhanları, na'athân ve durak okuyucularının bir dini musiki okulunda musiki terbiyesi görmelerini ve bu okulun başına da Sadettin Heper'in getirilmesini arzu ederdi; nasip olmadı. Bununla beraber Osmanlı çağında çocukların mektebe ilk başlamalarında söylenen "Bed'-i Besmele" ilahisini kendisinden derlemeye muvaffak olduğum gibi yine iptidâî mekteplerde kır gezmelerine giderken okunan "Yol İlahileri"nin derlenmesi hakkında söz almıştım. Bu da mukadder değilmiş ki yol ilâhileri refakatinde ilâhi âleme doğru göçtü. Bu âleme kalmadı.

Onun dini musikideki selahiyetine şahit gerekmez ama yine de arz edeyim: derleyip yayınlanan "Mevlevi Ayinleri" İstanbul Belediye Konservatuarı'nın yayınladığı âyinlerden daha ömürlü ve geçerli olmuştur. Kur'an bilgisine dair de şunu arz edebilirim: Hafız Kemal Batanay'ın da hazır olduğu bir sohbetinde bir kelimenin Kur'an-ı Kerimde geçip geçmediği hakkında sorulan bir soruyu Kur'andaki yerini bildirerek cevap vermiştir; Hâfız Kemal Bey de aynı konuda aynı şeyleri söylemiştir.

"EYÜP ve MUSİKİMİZ" başlığı ile vermeğe niyetlendiğim bütün konuları bu tebliğime yetiştiremediğimden belki müteakip bir sempozyum için hazırlayıp sunmaya fırsat bulurum.